

דנה אמיר: חיי אחינועם, הוצאת הקיבוץ המאוחד, רתמוס סדרה לשירה 2004, 61 עמ'

"כמה אהבה יש בגשם הניתך על האדמה המתה בעוד שערי/ ממשך וצומח?" בשורה הזאת מתחילה דנה אמיר לשזור לתוך ההווה הקיומית את סיפור ערגתה ואהבתה למי שעל שמה נקרא הספר חיי אחינועם. בבחירתה במשפט הזה לפתיחת ספרה, יוצרת המשוררת אמירה פרטית משלה, שתופיע כחוט השני בכל השירים. דבר והיפוכו. העולם שבחוץ והעולם הפרטי, פנים וחוץ, מטאפורה מול ריאליה. "קווים" ישרים, גשם ואדמה. אורך ורוחב. לכאורה סדר בריאה ברור. למעשה, ניתן לקרוא את המשפט הפותח גם כמשפט סערה, כאוס, גשם הניתך ומשנה כיוון בעקבות הרוח, אדמה מבעבעת וסופגת את המים לתוכה ושערות ראשה של הכותבת בתנועה מתמדת. את הקונפליקט הזה, את הדואליות הזאת, שבאה לידי ביטוי כבר במשפט הראשון, מאחד הצירוף "האדמה המתה". שילוב בין שתי ישויות, הסטטית, היציבה, לעומת התזזית, השינויים, הרעד, מה שקיים ומה שמעבר לקיים. עולה בדעתי ש"האדמה המתה", בהיפוך שלה, אינה מתה. ששם, בתוכה, מתנהלים חיים. האהבה שפותחת את המשפט והגשם שניתך יוצרים את טפופי החיים בתוך האדמה המתה. שם, במקום שהעין לא רואה אבל הנשמה מרגישה, הגשם מחלחל ומחיה את האדמה ונרקמים הגעגועים לתחושות.

דנה אמיר כותבת מתוך אהבה. המילים שלה אינן כועסות. אין בהן זעף. גם אם מתחת יש רחשים ועוצמה של החמצה, תסכול וכאב, הרי שהקורא נפגש עם מילים אחרות. היא לא מרחיקה את הקורא בכתיבתה, להפך, היא מקרבת אותו אליה ואליו עצמו.

למרות עוצמתו הפיזית, לא הופך הטבע אצל דנה אמיר למפחיד או מרוחק. הוא נטוע כמעט בכל מקום, בשגרה של ההתנהלות היומיומית. הוא דרכה של המשוררת להעביר את המילה והמחשבה: "צעקתי שמש אל מול שדיך" (עמ' 11). הצעקה הזאת, חזקה ומסנוורת ככל שתהיה, היא מחד זעקת התפעלות בעוצמה רבה, ומאידך היא צעקה אנושית ואפילו מתקתקה מעט ואולי נאיבית. השירים בספר בנויים על ההרור, משחק ויצירת סיטואציות "קטנות", אינטימיות, האומרות אהבה. זאת מהות הספר. מילים של אהבה. ושירים הבנויים אהבה ויוצרים אהבה. היא אומרת את הדברים במפורש: "הערב אני רוצה לקרוא לו אהבה" (עמ' 11).

רוצה ולא מחכה לתשובה. ממשיכה. ברור לה שהבקשה תתקבל. הרי השירים טובים כל כך כלפי העולם. אין בהם ולו פיסת רוע. גם במה שחסר, נדמה שיש השלמה. הדוברת מתייסרת בתוך הכמיהה והגעגוע - אולי למה שהיה, אולי למה שיצרה בתוך גופה, אולי

רומזת לשלמות המתהווה לתוך מעגל שלם. והאפשרות לברור מי-היא-מי אינה חשובה באמת. יש סוף לסיפור הזה, לעלילה, לאירועים: "מה שהתרחש כאן לא ניכר אלא בקליפות האוויר". העולם, הטבע, למרות גדולו ועוצמתו, זה שדנה אמיר משתמשת בו וצריכה אותו לתיאור חווייתיה ולהבעת רגשותיה, לא יכול להיות שותף לגודל העוצמה החווייתית שמתרחשת בינה לבין אחינועם. עם זאת, נוצרת תחושה שבלי העולם, בלי המראות האלה שהיא מאמצת בתשוקה לתוך עולמה, הכתיבה הזאת לתאר את חיי אחינועם לא יכולה היתה להתקיים. שיווי המשקל והיכולת להתקיים נשענים על "כוכב הלכת שאנו מכנים ארץ" (עמ' 35). ולכן היא אינה יכולה בלעדיו.

ולכן, "על פי התשוקה המשוכה מן הנקודה הארכימדית של הגוף / אל לבו הכחול של הרקיע / את מדלגת כילדה במשחק קלאס". המשוררת מודעת היטב לעובדה שהיא נעה בשני עולמות, אבל לא מוכנה לתת להם להיות מקבילים. היא מערבלת ושוררת את עולמה האחד באחר, ומנסה להפוך אותם לאחד השלם, להווייתה האחת והיחידה למרות הקשיים הנובעים מהעולמות השונים כל כך. אכן, "עוטף את ראשך גחלת אש ושפחים וסודות" [...]

אבל, "אין בו פחד" (עמ' 35). כאמור, בכתיבתה, דנה אמיר "משחקת" הרבה ב"דבר" ובהיפוכו. החל בתכנים המעמידים את העולם הגדול מול החוויה הפרטית המצומצמת: "עכשיו אני ציפור גרה במחילות הרוח" (עמ' 34). ועד שינוי סדר העולם בו היא הופכת את הפנים כלפי חוץ, מתעקשת להראות את מה שבתוך הדברים: "כמו שהופכים ריבועים כפרי המנגו ואז הופכים את הפנים לחלל הפה" או: "אילו עלה הים עד קצה הכביש/ היו הגלים מתהפכים מטה מן הכובד" (עמ' 18).

תוך כדי קריאת השירים היפים האלה עולה בדעתי שדנה אמיר מנסה לברוא סדר חדש, באופן לא מתקבל על הדעת. תוך הישארות במצב הקיומי שלה היא מנסה להפוך את הסדר, להחיל את הבריאה הפרטית שלה על הבריאה הקיימת: "אני בוחנת את צלך המתענה בתוכי, רואה איך האביב שלך / עובר דרכי" (עמ' 20), ואומרת מפורשות: "אני חופנת את שדי מתוך כוונה מלאה להיוולד" (עמ' 27).

"חיי אחינועם" הוא המחזור העיקרי בספר. השירים שבאים אחריו כמו מחזירים אותנו הקוראים ואולי גם את הכותבת למעגל המציאות הקיימת, הנראית. השירים עוסקים בילדיה, אבל גם כאן היא אינה יכולה להתאפק ומשבצת שירי מנחה אל דמות אהבתה. הספר נחתם בשירים המופנים לדמות גברית, כסוגר מעגל נוסף של הפכים, של שזירה של האחד בתוך האחר.

בשיריה מנסה המשוררת לשמור על המעגלים השלמים תוך כדי הבנה שאת השלם מרכיבים רסיסים. פיסות הוויה יומיומית נחשקת. כך היא מסיימת, בשיר הלפני האחרון: "כל השנים הבטתי בך, שלם הצופן בחבוב את השבור / את הרועד ללא דופן?" (עמ' 60).

■ **אריאלה בהלול-דימנד**

להווייתה. העובדה שהיא יכולה לבוא במגע עם הכמיהה ועם תיאורי היופי האלה ולדבר אל הדמות האחרת כל כך בדייקנות, מאפשרת לקורא להתעלם מהשאלה: מי היא אחינועם? היתה או לא היתה? זאת לא המהות. השיח שהכותבת מנהלת עם הדמות ובינה לבין עצמה, תיאורי הפגישות שהיא בוראת מתוך הזיכרון או הפנטזיה, מקנים לקורא את הזכות להתענג על תמונות יפהפיות שורות בעולם קוסמי ונכנסות לתוך המחזור הדם - שלו, ושל הדמויות הנבראות בספר: "רציתי לומר לך ראי / התכלת נשברת מעלינו כמו חופה, / עורי זרוע כוכבים שהם נגיעותיך" (עמ' 12).

השירים הראשונים כתובים בגוף שני. הפנייה ברורה. אליך אחינועם. "עכשיו את מניעה את גופך סביבי כמו לוויין קטן בחשכה..." (עמ' 15). השירים הבאים מתקרבים עוד אל הכותבת, ומספרים את החוויה הרגשית המתפרצת בגוף ראשון: "אני בוחנת את צלך המתענה בתוכי..." (עמ' 20). המרחק בינה לבין הדמות אליה היא פונה מצטמצם עכשיו לכדי דיבור בגוף ראשון. הדוברת מדברת על עצמה בתוך הסיטואציה הנארגת עם אחינועם.

נדמה לי שאת השירים של דנה אמיר צריך פשוט לקרוא. כך, כהווייתם. לא להחמיץ אף מילה. המטאפורות והדימויים שאינם קשים לפענוח למרות היותם כל כך אישיים, והם נרקמים מתוך המגע הרגיש והעדין של המשוררת עם הסיטואציה האמיתית או המפנטזת, מחויבים קריאה של הדבר עצמו. של המשפט עצמו: "בואי נתהפך כאילו נפרדים הדפנות מבטן ההר / והיא נפערת להיות גופו הענק של צ'לו" (עמ' 24).

השיר החותם את סדרת השירים מלאי התשוקה האלה משלב את "האני" הפרטי עם "את" - אחינועם. אין בי ודאות שהשיר הזה הוא על אחינועם למרות שהוא מתחיל במילה "את", או שמא הוא על המשוררת עצמה. ואולי כך היא סוגרת את מעגל אחינועם בוהות שמתערבבת וחוצה גבולות. האני של הדוברת ושל אחינועם חד-הוא.

גם השורה השנייה של השיר החותם מחזור זה: "היינו הך אם מתחילים חיך או תמים בזה" (עמ' 35),